

MINIMALNI STANDARDI ZA OTPORNOST ODGOJNO-OBRAZOVNIH USTANOVA NA NESREĆE I KATASTROFE

IMPRESSUM:

Save the Children vjeruje da svatko dijete zaslužuje budućnost. U zemljama sjeverozapadnog Balkana svakodnevno radimo kako bismo osigurali zdrav početak života za djecu, priliku za učenje i zaštitu od nasilja. Kada dođe do krize i kad su djeca najranjivija, uvijek smo među prvima koji dolaze pomoći i među posljednjima koji odlaze. Mi osiguravamo da se odgovori na specifične potrebe djece i da se čuje njihov glas. Postižemo dugotrajne rezultate za milijune djece, uključujući onu djecu do koje je najteže doći. Dajemo sve od sebe za djecu - svakodnevno i u kriznim vremenima - transformirajući njihove živote i budućnost koja stoji ispred nas. Naša vizija je svijet u kojemu sve djevojčice i svi dječaci imaju nade i snove za svoju budućnost, a u zbilji imaju jednake mogućnosti za ostvarenje svojih želja.

Izdavač:

Save the Children International, Sarajevo

Autori:

Samir Huseinbašić, Ministarstvo sigurnosti BiH

Idriz Brković, Ministarstvo sigurnosti BiH

Almir Beridan, Ministarstvo sigurnosti BiH

Samir Đonlić, Ministarstvo sigurnosti BiH

Elma Isanović, Ministarstvo civilnih poslova BiH

Milan Ljubojević, Pedagoška institucija, Brčko Distrikt BiH

Amir Demirović, Federalno ministarstvo obrazovanja i nauke/znanosti

Dragiša Tešanović, Republička uprava civilne zaštite Republike Srpske

Muzafera Rastoder, Federalna uprava civilne zaštite FBiH

Voditelj projekta:

Dragan Ličanin, Save the Children

Lektor:

Oxford prevodi

Tehnička priprema i dizajn:

Ferida Abdagić

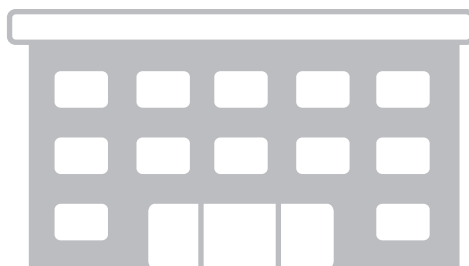
Tisak:

Amos Graf

Tiraž:

300

Ova publikacija urađena je u okviru projekta „**Izgradnja otpornosti na elementarne nepogode i druge nesreće u oblasti obrazovanja u lokalnim zajednicama**“.

Zajedno možemo učiniti više.
Recite nam šta mislite o našem radu?
RECI-NAM@savethechildren.org

CIP - Katalogizacija u publikaciji
Nacionalna i univerzitetska biblioteka Bosne i Hercegovine, Sarajevo

614.8:504.4]:373(497.6)(035)

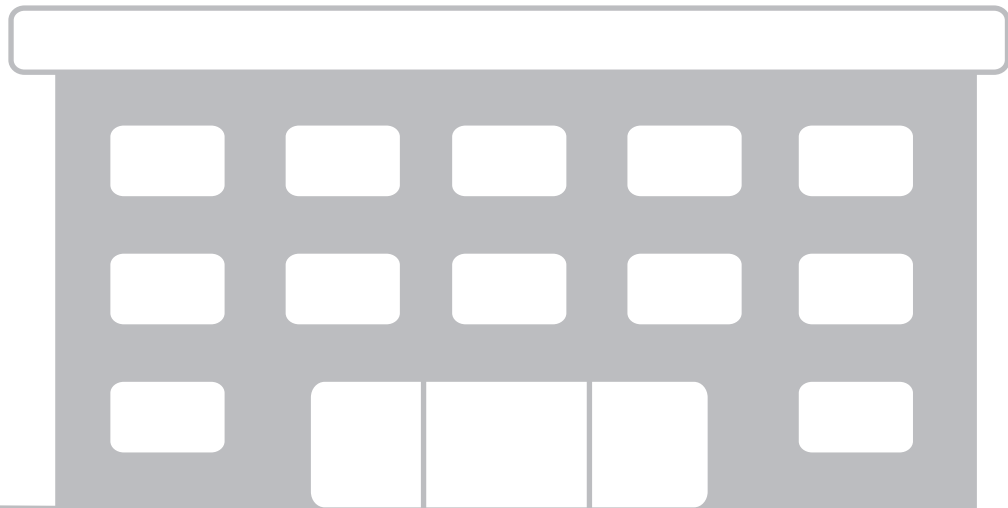
MINIMALNI standardi za otpornost vaspitno-obrazovnih ustanova na nesreće i katastrofe / [autori Samir Huseinbašić ... [et al.]. - Sarajevo : Save the Children International, 2017. - 35 str. ; 25 cm

Bibliografija: str. 35.

ISBN 978-9926-8161-7-9
I. Huseinbašić, Samir
COBISS.BH-ID 25061894

<-----

MINIMALNI STANDARDI ZA OTPORNOST ODGOJNO-OBRAZOVNIH USTANOVA NA NESREĆE I KATASTROFE

PREDGOVOR

Pripremljenost za adekvatno djelovanje u slučaju nesreća i katastrofa u BiH, prije katastrofalnih poplava iz 2014. godine, bila je na veoma niskom nivou. Nakon aktivnog učešća u humanitarnom odgovoru na poplave i klizišta, organizacija Save the Children provodila je ciljane akcije smanjenja rizika od nesreća i katastrofa kroz projekt „Izgradnja otpornosti na prirodne i druge nepogode u oblasti obrazovanja i u lokalnim zajednicama“.

Projekt je bio višedimenzionalan i bavio se izgradnjom kapaciteta lokalnih zajednica i nadležnih institucija, s posebnim fokusom na škole i vrtiće, s ciljem unapređenja njihove spremnosti za djelovanje u slučaju nesreća i katastrofa, kroz pružanje podrške u izradi procjene rizika od nesreća i akcijskih planova za razinu općina, školskih i predškolskih ustanova, te povećanja svijesti o potencijalnim rizicima i adekvatnom djelovanju u slučaju potrebe, naročito kod djece.

U okviru navedenog projekta, između ostalog, urađen je i dokument „Minimalni standardi za otpornost odgojno-obrazovnih ustanova na nesreće i katastrofe“ koji ima za cilj usuglasiti razinu potreba koje trebaju biti zadovoljene kako bi se postigla kvalitetna zaštita i spašavanje u objektima odgojno-obrazovnih ustanova. Svrha ovog dokumenta nije da bude sveobuhvatni priručnik za zaštitu i spašavanje, već da posluži kao napatuk za kreiranje minimalnih standarda primjenjivih u kontekstu Bosne i Hercegovine. Svaki od minimalnih standarda je praćen ključnim aktivnostima, smjernicama, pregledom trenutnog stanja i preporukama za primjenu u praksi.

Minimalni standardi su prevashodno namijenjeni odgojno-obrazovnim ustanovama, institucijama i tijelima obrazovanja, ali mogu poslužiti i nevladinim organizacijama, akademskoj zajednici, medijima i pojedincima koji doprinose smanjenju rizika od katastrofa, zaštiti i spašavanju djece i unapređenju njihovog obrazovanja, te se iskreno nadamo da će ovaj dokument u praksi naći široku primjenu.

Nadam se da će ovi „Minimalni standardi za otpornost odgojno-obrazovnih ustanova na nesreće i katastrofe“ biti od koristi svim odgovornim osobama u obrazovnim i drugim ustanovama i organizacijama kako bismo zajedničkim naporima doprinijeli podizanju stupnja spremnosti za adekvatan odgovor u slučaju nesreća i katastrofa.

Ahmed Pjano
Direktor Programa, Save the Children

Obrazovanje u izvanrednim situacijama je termin interagencijskog nivoa, a podrazumijeva situacije u kojima je djeci uskraćen pristup obrazovnom procesu usljed utjecaja hazarda (uzročne opasnosti) ili nesreća antropološkog ili prirodnog podrijetla.

SADRŽAJ

1. UVOD	9
2. PREGLED MEĐUNARODNIH DOKUMENATA I PROPISA U BIH KOJI REGULIRAJU OVU MATERIJU	11
2.1. Pregled međunarodnih dokumenata.....	12
2.1.1. Međuagencijska mreža za obrazovanje u nesrećama i drugim izvanrednim situacijama (Interagency Network for Education in Emergencies - INEE)	12
2.1.2. SPHERE STANDARDI Humanitarna povelja i minimalni standardi u odgovoru na nesreće.....	12
2.2. Pregled propisa u Bosni i Hercegovini koji uređuju ovu materiju.....	13
3. POSLJEDICE NESREĆA I KATASTROFA NA ODGOJNO-OBRAZOVNE USTANOVE	17
4. ŠTA JE SVRHA DOKUMENTA - MINIMALNI STANDARDI ZA OTPORNOST ODGOJNO-OBRAZOVNIH USTANOVA NA NESREĆE I KATASTROFE	19
4.1. Što se podrazumijeva pod "minimalnim standardima".....	20
4.2. Usvajanje i promoviranje minimalnih standarda.....	20
4.3. Šta sadrži svaki minimalni stanard?.....	21
4.4. Kome su namijenjeni minimalni standardi?.....	21
4.5. Kako su izrađeni minimalni standardi?.....	21
5. STANDARDI U OBRAZOVANJU - PODIZANJE PRIPREMLJENOSTI ZA ZAŠTITU OD NESREĆA I KATASTROFA U ODGOJNO-OBRAZOVNIM USTANOVAMA	23
STANDARD 1.: Zastupljenost mjera za smanjenje rizika od nesreća i katastrofa te zaštite i spašavanja u nastavnim planovima i programima odgojno-obrazovnih ustanova u BiH	24
STANDARD 2.: Identificiranje resursa i kapaciteta lokalne zajednice za učešće i izvođenje nastave i vježbi u oblasti zaštite i spašavanja	25
STANDARD 3.: Stručno usavršavanje i obuka.....	26
STANDARD 4.: Monitoring zaštite djece tijekom nesreća i katastrofa	27
STANDARD 5.: Objekti odgojno-obrazovnih ustanova osiguravaju tjelesnu sigurnost učenika	28
STANDARD 6.: Djeca i učenici u odgojno-obrazovnim ustanovama imaju adekvatan pristup čistoj vodi, opremljenim sanitarnim čvorovima i higijeni	29
STANDARD 7.: Plan zaštite i spašavanja od nesreća i katastrofa se dosljedno primjenjuje	30
STANDARD 8.: Kontinuitet provođenja nastave tijekom nesreće ili katastrofe	32
STANDARD 9.: Nakon nesreće ili katastrofe što prije obnoviti infrastrukturu odgojno-obrazovne ustanove i nastaviti odgojno-obrazovni proces vodeći računa o tjelesnom i mentalnom zdravlju djece i učenika	33
ZAKLJUČAK.....	34
6. IZVORI	35

POJMOVNIK

Akter: osoba, grupa ili institucija koja ima interes za projekt ili program.

Djeca: sve osobe od 0 do 18 godina starosti. Ova kategorija uključuje i adolescente (10-19 godina), te se dijelom preklapa se s kategorijom mladeži (15-24 godina).

Formalno obrazovanje: je učenje usmjereno od strane nastavnika ili instruktora koje se stiče u obrazovnim ustanovama, a prema nastavnim planovima i programima odobrenim od mjerodavnih obrazovnih vlasti.

Izgradnja kapaciteta: jačanje znanja, sposobnosti, vještina i ponašanja koje ljudima i organizacijama pomažu da postignu svoje ciljeve.

Izloženost: ljudi, imovina, sistemi ili drugi elementi prisutni u zonama hazarda koji time podliježu potencijalnim gubicima

Kapacitet: spoj prednosti, karakteristika i resursa koji su dostupni pojedincu, lokalnoj zajednici, društvu ili organizaciji i koji se mogu iskoristiti za postizanje usuglašanih ciljeva.

Katastrofa: je ozbiljan poremećaj funkcioniranja zajednice ili društva izazvan široko rasprostranjenim ljudskim, materijalnim, ekonomskim ili gubicima u okolišu koji prevazilaze sposobnost pogođene zajednice ili društva da se njima bave upotrebom vlastitih resursa. Ona je rezultat kombinacije opasnosti, uvjeta ranjivosti i nedovoljnih kapaciteta ili mjera da se smanji potencijalno negativna posljedica tog rizika.

Klaster za obrazovanje: odgovoran je za jačanje pripremljenosti tehničkih kapaciteta za intervencije u slučaju humanitarnih kriza.

Koordinacija: osiguravanje vremenske i prostorne usklađenosti djelovanja svih učesnika u aktivnostima zaštite i spašavanja od nesreća i katastrofa po etapama provođenja poslova i zadataka, kao i njihovo pravovremeno obavještanje. Koordiniranjem se osigurava učinkovita komunikacija, uvezivanje i međusobno djelovanje nositelja i snaga zaštite i spašavanja u svrhu provođenja zaštite i unapređenja humanitarnih principa, izbjegavanja konkurencije i dupliranja, te ostvarivanja zajedničkih ciljeva.

Lična i uzajamna zaštita: predstavlja najmasovniji oblik pripremanja i organizovanog učešća građana u zaštiti i spašavanju. Ta zaštita se provodi u stambenim zgradama, javnim i drugim objektima, naseljima i pravnim osobama. Ona obuhvata naročito: obuku građana, mjere i postupke preventivne zaštite, prvu pomoć i samopomoć, zbrinjavanje djece i nemoćnih osoba i druge hitne intervencije u zaštiti i spašavanju ljudi i materijalnih dobara.

Neformalno obrazovanje: obrazovne aktivnosti koje ne odgovaraju definiciji formalnog obrazovanja (vidi zasebnu stavku). Neformalno obrazovanje odvija se i unutar i izvan obrazovnih institucija i služi ljudima svih starosnih dobi. Ne vodi uvijek certificiranju. Programe neformalnog obrazovanja karakterizira njihova raznolikost, fleksibilnosti i sposobnost da brzo odgovore na novonastale obrazovne potrebe djece i odraslih. Često su osmišljeni za specifične grupe učenika, na primjer za one koji su prestari za svoj razredni uzrast, one koji ne pohađaju formalne škole ili za odrasle. Nastavni programi mogu se temeljiti na formalnom obrazovanju ili na novim pristupima. Tu, na primjer, spadaju ubrzano dopunsko učenje, programi nakon škole, pismenost i matematička pismenost. Neformalno obrazovanje može dovesti do kasnijeg upisa u formalne obrazovne programe. Ovo se ponekad naziva "druga šansa za obrazovanje".

Nesreća: događaj koji je uzrokovan iznenadnim djelovanjem prirodnih sila ili opasnosti, sa ili bez čovjekovog utjecaja, koji ugrožava zdravlje ili život ljudi, životinja, uzrokuje štetu na materijalnim dobrima i okolišu.

Obvezno obrazovanje i odgoj: Sukladno Okvirnom zakonu o osnovnom i srednjem obrazovanju u BiH¹ obvezno obrazovanje započinje u kalendarskoj godini u kojoj dijete do 1. travnja navršava šest godina života i traje bez prekida tijekom razdoblja koje ne može biti kraće od osam godina.

Obrazovanje u situacijama opasnosti, nastale nesreće ili katastrofe: kvalitetne mogućnosti učenja za sve uzraste, uključujući predškolsko, osnovno, srednje, neformalno, tehničko, stručno, visoko obrazovanje i obrazovanje za odrasle. Obrazovanje u ovakvim situacijama pruža fizičku, psihosocijalnu i kognitivnu zaštitu koja može održati i spasiti živote.

¹ Službeni glasnik BiH" broj 18/03

Obrazovna intervencija: pružanje obrazovnih usluga kako bi se ispunile potrebe i prava ljudi na obrazovanje u periodu nesreće ili katastrofe sve do oporavka.

Obrazovne vlasti u BiH / struktura obrazovanja u BiH: Polazeći od ustavnog okvira Bosne i Hercegovine, oblast obrazovanja je u potpunoj i nepodijeljenoj nadležnosti entiteta Republika Srpska i deset županija u Federaciji BiH i Brčko Distrikta BiH. S obzirom na ovako uređen sustav, potreban je visok stupanj koordinacije na razini države. U cilju osiguranja neophodne koordinacije, Zakonom o ministarstvima i drugim tijelima uprave Bosne i Hercegovine uspostavljeno je Ministarstvo civilnih poslova koje je nadležno za koordiniranje aktivnosti, usklađivanje planova entitetskih tijela vlasti i definiranje strategije na međunarodnom planu u području obrazovanja. U BiH, također, na polju obrazovanja djeluju i tri agencije, kao samostalne upravne organizacije, a to su: Agencija za predškolsko, osnovno i srednje obrazovanje (uspostavljena na osnovu Zakona o Agenciji za predškolsko, osnovno i srednje obrazovanje²), Agencija za razvoj visokog obrazovanja i osiguranje kvaliteta (osnovana Okvirnim zakonom o visokom obrazovanju u BiH³) i Centar za informiranje i priznavanje dokumenata iz oblasti visokog obrazovanja (također uspostavljen Okvirnim zakonom o visokom obrazovanju u BiH).

Opasnost: potencijalno štetan fizički događaj, fenomen ili ljudska aktivnost koja može dovesti do gubitka života ili povreda, oštećenja imovine, društvenih i ekonomskih poremećaja ili okolišne degradacije. Opasnosti mogu biti prirodne ili nastati zbog ljudskog djelovanja ili spoja ova dva uzroka.

Oporavak: Obnova i unapređenje, po potrebi, objekata, egzistencije i uvjeta življenja u zajednicama pogođenim katastrofom, uključujući i napore na smanjenju faktora rizika od katastrofa.

Otpornost: kapacitet sistema, lokalne zajednice ili pojedinca potencijalno izloženog opasnostima da se prilagodi. Ovo prilagođavanje podrazumijeva odolijevanje ili mijenjanje kako bi se dosegla ili održala prihvatljiva razina funkcioniranja i strukture. Otpornost se pojavljuje kada su zaštitni čimbenici koji podržavaju dobrobit jači od čimbenika rizika koji nanose štetu.

Prevenција: preduzimanje mjera i aktivnosti kojima se smanjuje ili sprečava mogućnost nastanka opasnosti, odnosno smanjuju posljedice nesreće ili katastrofe.

Pripremljenost: znanja i kapaciteti koje razvijaju vlade, profesionalne organizacije za intervenciju i oporavak, lokalne zajednice i pojedinci u svrhu učinkovitog pripremanja, intervencije i oporavka od utjecaja vjerojatne, prijeteće ili aktualne opasnosti.

Ranjivost: karakteristike i okolnosti zajednice, grupa ili pojedinaca, sustava ili imovine koji ih čine podložnim na štetne učinke opasnosti. Primjeri ranjivih grupa mogu biti djeca bez nadzora, osobe s onesposobljenjima, domaćinstva s jednim nositeljem i dr.

Rizik: Potencijalni gubici u katastrofama, u smislu ljudskih života, zdravstvenog stanja, egzistencije, imovine i usluga, koji se mogu pojaviti u određenoj zajednici ili društvu tijekom određenog budućeg vremenskog perioda. Definicija rizika od katastrofa odražava koncept katastrofa kao ishoda kontinuirano nazočnih uvjeta rizika. Rizik od katastrofa obuhvata različite vrste potencijalnih gubitaka koje je često teško kvantificirati. Ipak, sa znanjem o dominantnim opasnostima i obrascima populacijskog i socioekonomskog razvoja, rizici od katastrofa mogu se procijeniti i mapirati, barem u širem smislu.

Smanjenje rizika od nesreće ili katastrofe: Koncept i praksa smanjenja rizika kroz sustavne napore analize i upravljanja uzročnim faktorima nesreća i katastrofa, uključujući smanjenu izloženost opasnostima, smanjenu ranjivost ljudi i imovine, mudro upravljanje zemljištem, vaspitno-odgojnim objektima, osobljem i okolišem, te poboljšanu pripremljenost i učinkovito djelovanje u slučaju opasnosti, nesreće ili katastrofe.

Zaštita i spašavanje: Zaštita i spašavanje je oblik pripremanja i učešća nositelja poslova i zadataka zaštite i spašavanja u odgovoru na nesreće ili katastrofe.

² „Službeni glasnik BiH“, broj 88/07

³ „Službeni glasnik BiH“, broj 59/07

LISTA SKRAĆENICA I AKRONIMA

CZ - Civilna zaštita

DRR - Smanjenje rizika od katastrofa (**Disaster Risk Reduction**)

INNE - Međuagencijska mreža za obrazovanje u situacijama krize (**Inter-Agency Network for Education in Emergencies**)

SFERA (SPHERE) - Skup minimalnih humanitarnih standarda u odgovoru na katastrofe (**Humanitarian Charter and Minimum Standards in Disaster Response**)

UN - Ujedinjene nacije (**United Nations**)

UNHCR - Visoki komesarijat Ujedinjenih nacija za izbjeglice (**United Nations High Commission for Refugees**)

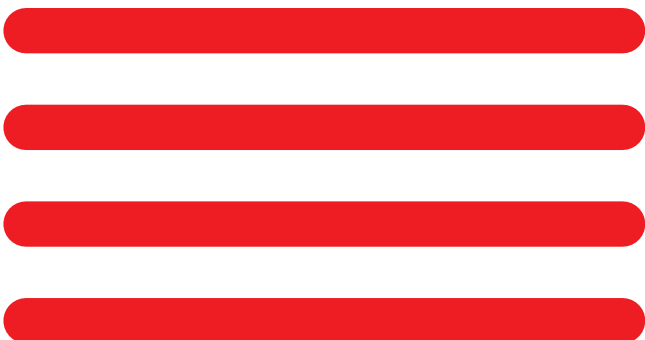
UNICEF - Fond za djecu Ujedinjenih nacija (**United Nations Children's Fund**)

NVO - Nevladine organizacije

HFA - Hyogo Okvirni plan za djelovanje (**Hyogo Framework for Action**)

UNISDR - Međunarodna strategija Ujedinjenih nacija za smanjenje rizika od katastrofa (**United Nations International Strategy for Disaster Reduction**)

I. UVOD

U svijetu se svakodnevno dešavaju nesreće i katastrofe, nerijetko, sa katastrofalnim posljedicama, naročito u siromašnim i zemljama u razvoju i tranziciji, koje se ne mogu nositi s tim posljedicama. Stoga, u interesu je svake zemlje, pa tako i Bosne i Hercegovine, u cilju zaštite svojih građana i materijalnih dobara, izgraditi adekvatan sustav zaštite i spašavanja koji uključuje smanjenje rizika od katastrofa, izgradnju institucionalnih kapaciteta, potrebnu zakonsku regulativu, dobru uvježbanost i osposobljenost svih učesnika za brz i adekvatan odgovor.

Cilj obrazovanja u oblasti smanjenja rizika od katastrofa je da učenici i djeca izučavaju sadržaje i izgrađuju potrebne vještine i stavove za reagiranje u slučaju nesreća i katastrofa. Oni trebaju stjecati znanja o sigurnosnim rizicima, njihovoj manifestaciji i posljedicama, izgrađivati svijest o potrebi da se zaštite od rizika te stjecati vještine za adekvatno reagiranje u slučaju nesreća i katastrofa.

Načela mjera za smanjenja rizika od nesreća i katastrofa zasnivaju se na sljedećim činjenicama:

- 1.** Nesreće i katastrofe negativno utječu na prava djece.
- 2.** Konvencija o pravima djeteta nalaže državama potpisnicama da djeci osiguraju prava bez obzira na okolnosti, uključujući nesreće i katastrofe, jer su djeca jedna od najranjivijih kategorija stanovništva.
- 3.** Učinkovitost sustava u ostvarivanju i zaštiti prava djece pokazuje se prije i nakon nesreće ili katastrofe. Sposobnost djece da se nose s nesrećama ili katastrofama će ovisiti i o tome jesu li prethodno ostvarivana prava učenika i djece na obrazovanje i informacije koje su presudne za spašavanje života i očuvanja zdravlja.
- 4.** Globalne norme i standardi koji se primjenjuju u odgovoru na nesreće i katastrofe uključuju međunarodne akte o ljudskim pravima i načelima ljudskih prava, Konvenciju o pravima djeteta, međunarodne akte o pružanju humanitarne pomoći, globalna načela pružanja humanitarne pomoći, kao i Humanitarnu povelju i minimalne standarde u odgovoru na katastrofe.

Ključni principi u obrazovanju u nesrećama i katastrofama podrazumijevaju da:

- 1.** djeca imaju pravo na obrazovanje,
- 2.** djeca imaju potrebu za zaštitom (upoznati se sa rizicima nesreća i mjerama zaštite),
- 3.** sigurno obrazovanje je prioritet zajednice i društva,
- 4.** institucije obrazovanja su nositelji mjera za smanjenje rizika od nesreća i katastrofa (prevencije i pripravnosti) u vaspitno-obrazovnoj ustanovi, a organi javne sigurnosti pružaju stručnu pomoć i operativnu podršku.

Pravo na brigu o fizičkom i mentalnom zdravlju i sigurnost učenika i djece ima prvenstvo nad drugim pravima.⁴ Za malu djecu potrebno je osigurati intervencije u ranom razvoju. Jaki temelji koji se izgrade u ranom djetinjstvu čine osnovu za usvajanje i savladavanje ključnih kompetencija⁵.

Sendai deklaracija⁶ – Okvir za smanjenje rizika od katastrofa 2015.-2030. utvrđuje obvezu zemalja; "Promovirati uključivanje znanja rizika od katastrofa, uključujući i prevenciju katastrofa, ublažavanje, pripremljenost, odgovor, oporavak i rehabilitaciju, u formalnom i neformalnom obrazovanju, kao i kroz građansko obrazovanje na svim razinama, a i kroz stručno obrazovanje i obuke"⁷.

Osnovni cilj ovog priručnika je povećana uključenost javnosti u smanjenje rizika od katastrofa u sektoru obrazovanja i povećan kapacitet odgojno-obrazovnih ustanova da se nose sa nesrećama i katastrofama. Pitanje sigurnosti u odgojno-obrazovnim ustanovama posebice je aktualizirano nakon poplava koje su zahvatile Bosnu i Hercegovinu u svibnju 2014. godine, kada su, između ostalog, i mnoge odgojno-obrazovne ustanove pretrpile velika oštećenja i kada je obustavljen njihov rad. Negativna iskustva iz tog perioda su prouzročila potrebu promjene razumijevanja pomoći stanovništvu pogođenom nesrećom ili katastrofom. Kako je neposredna pomoć najčešće podrazumijevala samo hranu, smještaj i zdravstvenu zaštitu prepoznata je, kao nužna, uloga obrazovanja u smanjenju rizika od katastrofa.

4 Zakon o srednjem obrazovanju i vaspitanju RS ("Sl. glasnik RS", broj: 74/08)

5 INEE STANDARDI - Minimalni standardi obrazovanja: pripremljenost, intervencija, oporavak (2010)

6 Okvir za smanjenje rizika od katastrofa iz Sendaija za period 2015-2030., usvojen je na Trećoj svjetskoj konferenciji UN-a, održanoj u Miyagi, Japanu 18. marta 2015. godine, i predstavlja instrument koji je nastavak Hyogo okvira za djelovanje/HFA 2005-2015.

7 Sendai deklaracija - Prioritet I: Razumijevanje rizika od katastrofa, strana 10, tačka k) I I)

2.

PREGLED MEĐUNARODNIH DOKUMENATA I PROPISA U BiH KOJI REGULIRAJU OVU MATERIJU

2.1. PREGLED MEĐUNARODNIH DOKUMENATA

- Univerzalna deklaracija o ljudskim pravima (1948.)
- Europska konvencija o ljudskim pravima (1950.)
- Konvencija o pravima djeteta (1989.)
- Svjetski obrazovni forumski okvir za akciju (Dakar – 2000.)
- UN Milenijski razvojni ciljevi (2005. – 2015.)
- UN Hyogo okvir za djelovanje (2005. – 2015.)
- UN Sendai okvir za DRR (2015. - 2030.)
- Četvrta ženevska konvencija (1949.) i Dodatni protokol II (1977.)
- Konvencija o statusu izbjeglica (1951.)
- Međunarodni pakt o građanskim i političkim pravima (1966.)
- Međunarodni pakt o ekonomskim, socijalnim i kulturnim pravima (1966.)
- Konvencija o eliminaciji svih oblika diskriminacije protiv žena (1979.)
- Konvencija o pravima osoba s onesposobljenjima (2006.)
- UNHCR Handbook for Emergencies (1999.)
- SPHERE projekt (2006.)
- INEE standardi obrazovanja u vanrednim situacijama (2010.)
- Global protection cluster, Minimum standards for child protection in emergencies (2012.)

2.1.1. Međuagencijska mreža za obrazovanje u nesrećama i drugim vanrednim situacijama (Interagency Network for Education in Emergencies - INEE)⁸

Priručnik o INEE Minimalnim standardima sadrži 19 standarda, a svaki je popraćen ključnim aktivnostima i smjernicama. Priručnik ima za cilj unaprijediti kvalitet obrazovne pripremljenosti, intervencije i oporavka, povećati pristup sigurnim i relevantnim mogućnostima za učenje i osigurati odgovornost za pružanje ovih usluga.

INEE standardi predstavljeni su kroz 6 suštinskih procesnih standarda: Učešće zajednice, Lokalni resursi, Početna procjena, Strategija odgovora, Nadzor i Evaluacija.

Ovi standardi su prožeti standardima **SPHERE**⁹ (skloništa, hrana, voda, sanitarni uvjeti, zdravstvena zaštita).

2.1.2. SPHERE STANDARDI Humanitarna povelja i minimalni standardi u odgovoru na nesreće

Priručnika SPHERE - Humanitarna povelja i minimalni standardi u humanitarnoj reakciji je produkt široke međuagencijske suradnje koju su 1997. godine pokrenule humanitarne nevladine organizacije (NVO) i Međunarodna federacija Crvenog krsta/križa i Crvenog polumjeseca. SPHERE se temelje na **dva uvjerenja**: 1) da oni koji su pogođeni katastrofom ili sukobima imaju pravo na život s dostojanstvom, pa tako i pravo na pomoć; i 2) da treba poduzeti sve moguće korake kako bi se ublažila ljudska patnja koja proizlazi iz nesreća ili sukoba.

⁸ INEE STANDARDI, prvo izdanje 2004., ponovljeno izdanje 2006., ponovljeno izdanje 2009., drugo izdanje 2010., ponovljeno izdanje 2010. (prevedeno na bosanski / srpski / hrvatski 2011. god.)

⁹ SPHERE standardi - Humanitarna povelja i minimalni standardi u odgovoru na katastrofe, prvo izdanje 1998., prvo finalno izdanje 2000., drugo izdanje 2004., treće izdanje 2011., treći reprint 2013.g.

Projekt SPHERE je uokvirio humanitarnu povelju i identificirao skup **minimalnih standarda u** ključnim sektorima koji spašavaju živote, a koji se vide u četiri tehnička poglavlja priručnika: Vodosnabdijevanje, sanitacija, promocija higijene; Sigurnost hrane i prehrane; Sklonište, naselje i neprehrambeni artikli i Zdravstvene akcije. **Osnovni standardi** su procesni standardi i primjenjuju se na sva tehnička poglavlja. Minimalni standardi su utemeljeni na dokazima i predstavljaju konsenzus na razini sektora o najboljoj praksi u humanitarnim reakcijama.

Minimalni standardi opisuju uvjete koji se moraju postići u bilo kojoj humanitarnoj reakciji kako bi katastrofom zahvaćena populacija mogla preživjeti i opraviti se dostojanstveno u stabilnim uvjetima. **Uključivanje** pogođene populacije u konsultativnom procesu leži u srcu filozofije SPHERE. Prema tome, Projekt SPHERE je jedna od prvih među inicijativama koje su poznate kao inicijative **kvaliteta i odgovornosti**.

Povelja naglašava zakonske odgovornosti država i zaraćenih strana da garantiraju pravo na zaštitu i pomoć. Kada relevantne vlasti nisu u prilici i/ili ne žele ispuniti svoje obveze, one su obvezne dozvoliti humanitarnim organizacijama da pruže humanitarnu pomoć i zaštitu.

2.2. PREGLED PROPISA U BOSNI I HERCEGOVINI KOJI UREĐUJU OVU MATERIJU

Zakonski osnov:

Osnov za unapređenje sigurnosti učenika u odgojno-obrazovnim ustanovama u BiH nalazi se u više zakonskih odredbi na razini Bosne i Hercegovine, entiteta, kantona i Brčko Distrikta BiH.

Pitanje obrazovanja u nesrećama i katastrofama nije izravno obuhvaćeno okvirnim zakonima iz oblasti obrazovanja u BiH, kao ni relevantnim strateškim dokumentima donesenim na razini BiH. Ipak, pojedinim članovima okvirnih zakona se ističe važnost dječijih prava. Tako se npr. u članu 7. Okvirnog zakona o predškolskom odgoju i obrazovanju u BiH¹⁰, kao i u članu 5. Okvirnog zakona o osnovnom i srednjem obrazovanju u BiH¹¹, ističe da pravo djeteta na odgoj i obrazovanje i ispravnu brigu za dobrobit njegovog fizičkog i mentalnog zdravlja i sigurnosti ima prednost nad svim drugim pravima. Jednako tako, u slučaju sukoba prava, prednost se daje onom pravu, tumačenju ili djelovanju koje će najviše koristiti interesu djeteta.

Također, članom 34. Okvirnog zakona o osnovnom i srednjem obrazovanju u BiH, definirane su uloga i obveze škole, gdje se, između ostalog, kaže da škola svoju ulogu i obveze ostvaruje u okruženju koje je sigurno i u kojem ne postoji bilo kakav oblik štete po zdravlje.

Slijedom pomenutih okvirnih zakona, kantonalni zakoni u Federaciji BiH, entitetu Republika Srpska, kao i Brčko Distriktu BiH, ističu značaj dječijih prava, kao i važnost sigurnog okruženja.

Većina referentnih zakona koristi termin **sigurnost i zaštita zdravlja učenika**.

Zakon o osnovnom odgoju i obrazovanju Republike Srpske¹² u članu 10. st. (7) i (8) definira obveze škole da provodi mjere i propiše način, postupak i smjernice zaštite i sigurnosti djece tijekom boravka u školi, kao i svih aktivnosti koje organizira škola, u suradnji s nadležnim tijelima jedinice lokalne samouprave, te da propiše periodičnu procjenu rizika od opasnosti u školskom objektu u suradnji s nadležnim tijelima iz određene oblasti. Također, zakon precizira da učenici imaju pravo na zaštitu i sigurnost u školskoj zgradi, na prilazu školi i izvan školskog objekta i školskog dvorišta za vrijeme ostvarivanja odgojno-obrazovnog rada ili drugih aktivnosti koje organizira škola.

U Federaciji Bosne i Hercegovine **zaštitu djece i pravo na obrazovanje** propisuje Ustav Federacije BiH ("Službene novine Federacije BiH", br. 1/94), a u zakonima iz oblasti osnovnog i srednjeg obrazovanja koje donose kantoni nalaze se odredbe koje tretiraju ovu oblast. Zakonska rješenja na sličan način definišu obaveze škole u cilju zaštite zdravlja i života učenika.

¹⁰ "Službeni glasnik BiH", broj 88/07

¹¹ "Službeni glasnik BiH", broj 18/03

¹² "Službeni glasnik Republike Srpske", broj: 44/17

Također, pojedina zakonska rješenja propisala su i odredbe o periodičnom ljekarskom pregledu zaposlenih i učenika. Zakon o obrazovanju u osnovnom i srednjem školama u Brčko Distriktu BiH¹³ jasno je propisao da se sistematski pregled nastavnika vrši na početku školske godine.

U oblasti zaštite i spašavanja ključni su sljedeći zakoni:

- Okvirni zakon o zaštiti i spašavanju ljudi i materijalnih dobara od prirodnih ili drugih nesreća u Bosni i Hercegovini („Službeni glasnik BiH”, broj 50/08),
- Zakon o zaštiti i spašavanju ljudi i materijalnih dobara od prirodnih i drugih nesreća Federacije BiH („Službene novine Federacije BiH”, broj 39/03, 22/06 i 43/10),
- Zakon o zaštiti i spašavanju u vanrednim situacijama Republike Srpske („Službeni glasnik Republike Srpske”, broj 121/12, 46/17),
- Zakoni iz oblasti zaštite i spašavanja ljudi i materijalnih dobara od prirodnih i drugih nesreća kantona u FBiH,
- Zakon o zaštiti i spašavanju ljudi i materijalnih dobara od prirodnih i drugih nesreća u Brčko Distriktu BiH („Službeni glasnik Brčko Distrikt BiH” br. 29/16, 33/16) i dr.

Zakon o zaštiti i spasavanju u izvanrednim situacijama Republike Srpske¹⁴ članom 23. stavom (3), jasno je naveo da pored privrednih društava i drugih pravnih osoba, organizacije **koje provode obrazovne**, društvene i druge aktivnosti koje podrazumijevaju zaštitu ili brigu o većem broju građana, obvezne su izraditi **procjenu ugroženosti** od elementarne nepogode i druge nesreće, plan zaštite i spasavanja od elementarne nepogode i druge nesreće te sprovesti mjere i zadatke zaštite i spasavanja.¹⁵

Zakon o zaštiti od požara Republike Srpske¹⁶ propisao je obvezu donošenja **općeg akta zaštite od požara** kao i pojedinačne **mjere** u pogledu zaštite od požara. S druge strane, Zakon o zaštiti od požara i vatrogastvu¹⁷ definira da električne, ventilacijske, plinske, toplovodne, gromobranske i druge instalacije te uređaji, kao i dimovodi moraju se projektirati, postaviti odnosno izvoditi, koristiti i održavati prema propisima o tehničkim normativima i standardima koji se odnose na ta pitanja, kao i uputama proizvođača, o čemu mora postojati dokumentacija.

Zakon o zaštiti i spašavanju ljudi i materijalnih dobara od prirodnih i drugih nesreća FBiH¹⁸, u članku 167. stvara pretpostavke da se u osnovnom obrazovanju obvezno **obrađuju osnovna znanja** o opasnostima od prirodnih i drugih nesreća i načinu zaštite od tih nesreća, kao i da se u srednjem obrazovanju obvezno izučavaju znanja i vještine o zaštiti od prirodnih i drugih nesreća.

Zakon o zaštiti od požara Brčko Distrikta BiH¹⁹ u članku 11. utvrdio je mjere zaštite od požara u svim objektima. U članku 33. - Obuka o opasnostima od požara - definirano je (1) Poduzeća i druge pravne osobe, poduzetnici dužni su osigurati da svaki radnik, prema posebno utvrđenom programu, bude upoznat s opasnostima od požara za poslove i zadatke na kojima je raspoređen, kao i s mjerama i sredstvima za gašenje požara, praktičnom uporabom priručnih sredstava, vatrogasnih aparata za gašenje početnih požara i ostalih uređaja i opreme za gašenje požara kao i s materijalnom i drugom odgovornošću zbog nepridržavanja propisanih mjera i propisa zaštite od požara. (2) Poduzeća i druge pravne osobe dužna su najmanje jednom godišnje organizirati obuku i vršiti provjeru znanju radnika iz prethodnog stvka, o čemu mora postojati odgovarajuća dokumentacija.²⁰

Na osnovu članka 160. točka 1. Zakona o zaštiti od požara i vatrogastvu²¹, Federalno ministarstvo prostornog uređenja, u suradnji s Federalnom upravom civilne zaštite, donijelo je Pravilnik o zaštiti od požara građevina za javnu uporabu kojim je u članku 1. utvrđeno: „Ovim Pravilnikom se propisuju odgovarajuće plansko-organizacijske, arhitektonsko-građevinske i tehničko-tehnološke mjere zaštite od požara za građevine javne namjene/uporabe, koje smanjuju mogućnost za nastanak požara, odnosno pri njegovom nastanku omogućavaju sigurnu evakuaciju ljudi i imovine i sprečavaju njegovo širenje”.²²

¹³ Zakon o obrazovanju u osnovnom i srednjem školama u Brčko Distriktu BiH (“Službeni glasnik Brčko Distrikta BiH”, broj: 10/08, 25/08, 04/13 i 48/16)

¹⁴ (“Službeni glasnik Republike Srpske”, broj 121/12)

¹⁵ Zakon o zaštiti i spasavanju u vanrednim situacijama Republike Srpske (“Službeni glasnik Republike Srpske”, broj 121/12)

¹⁶ (“Službeni glasnik Republike Srpske”, broj 71/12)

¹⁷ (“Službene novine Federacije BiH”, broj 64/09)

¹⁸ (“Službene novine Federacije BiH”, br. 39/03, 22/06 i 43/10)

¹⁹ “Službeni glasnik Brčko Distrikta BiH”, broj: 9/06, 19/07 i 12/11

²⁰ Zakon o zaštiti od požara BD „Sl. gl. BDBiH”, broj: 9/06, 19/07, 12/11), član 11.

²¹ (“Službene novine Federacije BiH”, broj 64/09)

²² Pravilnik o zaštiti od požara građevina za javnu upotrebu (“Službene novine Federacije BiH”, broj: 86/11), član 1.

U članku 2. je utvrđeno: „Građevinama za javnu uporabu se **smatraju: škole, obdaništa**, studentski i đački domovi, starački domovi, bolnice, hoteli, moteli, pansioni, tržni centri, tržnice, kazališta, kino dvorane, sportske, koncertne i druge dvorane, stadioni, sale za konferencije, muzeji, zračne luke, željeznički i autobusni kolodvori, objekti kulturno-povijesnog nasljeđa i drugi objekti i građevine javne namjene.

U istom propisu, u poglavlju II.2. Putevi evakuacije, koridori i signalizacija²³ utvrđeno je “Minimalna širina prolaza iznosi 0,90 m. Za obrazovne institucije minimalna širina koridora je 1,80 m, za zdravstvene ustanove minimalna širina je 2,40 m, radi potreba prevoza pacijenata u krevetima i sl., za hotele, motele, apartmanski smještaj, kao i administrativne građevine minimalna širina koridora je 1,20 m”. U poglavlju II.6. Trening i simulacija evakuacije propisano je: “Minimalno jednom godišnje je obavezan stručni trening i simulacija evakuacije za osoblje uposleno u građevinama za javnu uporabu. Pored uposlenika, upoznavanje s planom evakuacije i stručni trening se odnosi i na privremene korisnike u školskim i obrazovnim ustanovama (učenike, studente i dr.), izuzev starih i nemoćnih osoba i gostiju hotela, odnosno posjetitelja kulturno-sportskih manifestacija koje s putevima evakuacije mogu biti upoznati preko grafičkih skica istaknutih na vidnim mjestima (vratima soba, kartama, brošurama i sl.)”. U članku 30. se navodi: „Za organizaciju i provođenje stručnog treninga i simulaciju evakuacije za uposlenike i korisnike građevina javne namjene, može se angažirati ovlaštena pravna osoba koja je izradila procjenu i plan zaštite od požara, čiji je sastavni dio i plan evakuacije. Ista ovlaštena pravna osoba može biti angažirana i za poslove obaveznog godišnjeg ažuriranja procjena i planova zaštite od požara”.

Republika Srpska Zakonom o zaštiti od požara²⁴ i Pravilnikom o tehničkim normativima zaštite od požara u objektima namijenjenim za javnu uporabu²⁵, koji obuhvata i škole i predškolske ustanove, na sličan način uređuje ovu materiju.

Pravilnikom o obučavanju osoba u okviru osnovnog i srednjeg obrazovanja o opasnostima i zaštiti od elementarne nepogode i druge nesreće²⁶ je propisan način obučavanja i osposobljavanja osoba. Ovim pravilnikom propisuje se način obučavanja i osposobljavanja lica u okviru osnovnog i srednjeg obrazovanja radi stjecanja znanja o opasnostima od elementarne nepogode i druge nesreće, kao i stjecanje znanja iz oblasti osone, uzajamne i kolektivne zaštite i spasavanja.²⁷

Drugi podzakonski akti koji razrađuju i dopunjavaju ovu materiju su:

- Uredba o sadržaju i načinu izrade plana zaštite od elementarne nepogode i druge nesreće („Službeni glasnik Republike Srpske“, broj 68/13),
- Uredba o sadržaju i načinu izrade plana zaštite i spašavanja od prirodnih i drugih nesreća i planova zaštite od požara („Službene novine Federacije BiH“, broj 8/11),
- Odluka o vrsti i minimalnim količinama sredstava potrebnih za sprovođenje osobne i kolektivne zaštite građana i uposlenika u poslovnim objektima i stambenim zgradama od prirodnih i drugih nesreća („Službene novine Federacije BiH“, broj 23/04 i 58/06).

Obrazovanje prilagođeno pripremljenosti na nesreće i katastrofe pruža tjelesnu, psihosocijalnu i kognitivnu zaštitu koja može spasiti i održati živote ali i osiguravati dostojanstvo nudeći sigurna mjesta za učenje gdje je moguće identificirati i podržati djecu i mladež kojima je potrebna pomoć. Nastavak obrazovanja tijekom i nakon nesreća i katastrofa koje obuhvata predškolski odgoj i obrazovanje, osnovno, srednje, neformalno, tehničko, stručno i visoko obrazovanje te obrazovanje odraslih podrazumijeva mogućnost nesmetanog učenja za sve uzraste i spašava i održava živote tako što pruža relevantne informacije prilagođene uzrastu i godinama onoga koji uči kao i tjelesnu zaštitu od različitih opasnosti.

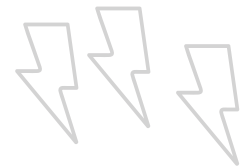
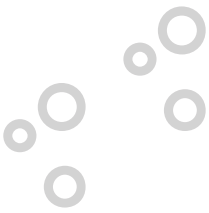
²³ Pravilnik o zaštiti od požara građevina za javnu upotrebu (“Službene novine Federacije BiH”, broj: 86/11), član 12.

²⁴ “Službeni glasnik Republike Srpske”, broj 71/12

²⁵ Zakon o zaštiti od požara Republike Srpske (“Službeni glasnik Republike Srpske”, broj 71/12)

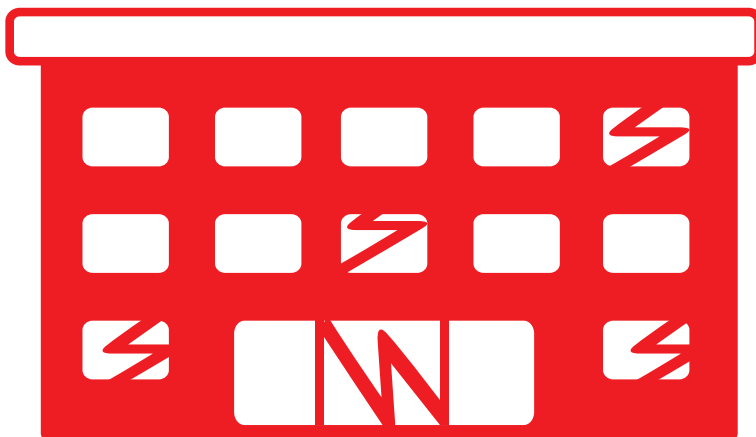
²⁶ Pravilnik o obučavanju lica u okviru osnovnog i srednjeg obrazovanja o opasnostima i zaštiti od elementarne nepogode i druge nesreće (“Službeni glasnik Republike Srpske”, broj 74/14)

²⁷ Pravilnik o obučavanju lica u okviru osnovnog i srednjeg obrazovanja o opasnostima i zaštiti od elementarne nepogode i druge nesreće (“Službeni glasnik Republike Srpske”, broj 74/14), Član 1.

3.

POSLJEDICE NESREĆA I KATASTROFA NA ODGOJNO- OBRAZOVNE USTANOVE

Bosna i Hercegovina je izložena brojnim opasnostima poput poplava, klizišta, suša, požara i potresa. Neeksplozivna ubojna sredstva kao i minsko-eksplozivna sredstva predstavljaju dodatni ozbiljan izazov. Poplave u svibnju 2014. godine, kao najgore poplave u posljednjih 120 godina, pogodile su četvrtinu teritorije BiH i ponovno pokazale kolika je ranjivost BiH na prirodne i druge opasnosti. Svibanjske poplave i klizišta prouzročile su štetu na infrastrukturi, u poljoprivredi, na javnim institucijama i lokalnoj ekonomiji u iznosu koji se procjenjuje na 2 milijarde EUR²⁸.

Globalna iskustva govore da djeca čine oko 50-60 % osoba zahvaćenih katastrofama²⁹. Prema Konvenciji o pravima djeteta, koja je na snazi već 25 godina, učenici i djeca imaju neotuđiva prava u svim okolnostima, uključujući nesreće i katastrofe kada je većina učenika i djece najranjivija. Navedena Konvencija i načela smanjenja rizika od katastrofa međusobno se dopunjuju, ali svaka nesreća testira sposobnost jednog društva da u najkritičnijem trenutku za svoje članove osigura ostvarivanje ljudskih i dječjih prava.

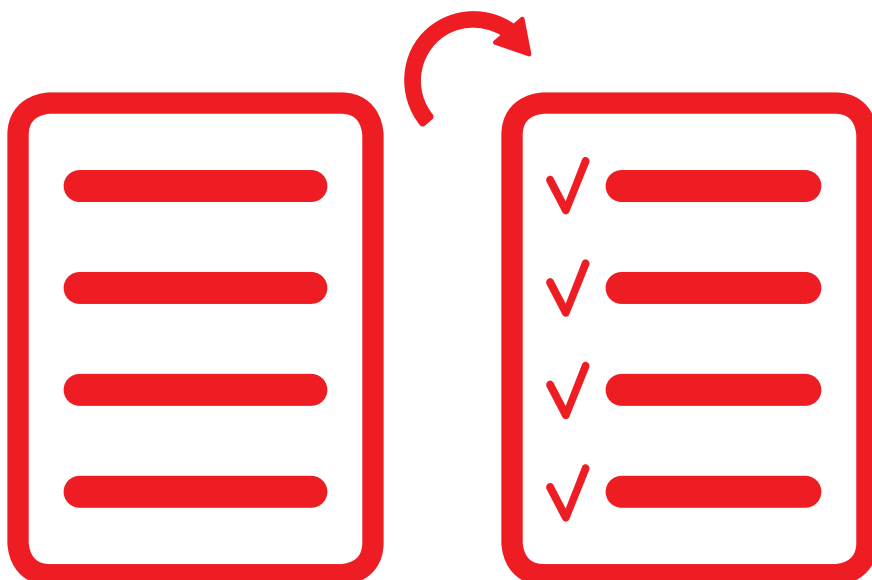
Djeca i osoblje odgojno-obrazovnih ustanova mogu stradati, biti povrijeđeni, hendikepirani i traumatizirani, a školski objekti i oprema oštećeni ili uništeni. Obrazovanje djece bi bilo obustavljeno, što dovodi do gubitka socijalnog i kulturnog života. Poznato je da su djeca emotivno osjetljivija i ranjivija na nesreće i katastrofe od odraslih osoba tako da zahtijevaju poseban tretman. Iskustva pokazuju da su odgojno-obrazovne ustanove odnosno njihove zgrade disproporcionalno ranjivije od drugih zgrada.

²⁸ UNDP u BiH, www.undp.org

²⁹ Keywords: Floods, children, rights, challenges, UNICEF

4.

ŠTA JE SVRHA DOKUMENTA - MINIMALNI STANDARDI ZA OTPORNOST ODGOJNO-OBRAZOVNIH USTANOVA NA NESREĆE I KATASTROFE

Svrha ovog dokumenta nije da bude sveobuhvatni priručnik za zaštitu i spašavanje, nego uputstvo za minimalne standarde koji su primjenjivi u kontekstu Bosne i Hercegovine. Minimalni standardi za otpornost odgojno-obrazovnih ustanova na nesreće i katastrofe, usklađeni s međunarodnim dokumentima i propisima u BiH, a izrađeni da bi podržali nastojanja nadležnih obrazovnih vlasti i osoblje odgojno-obrazovnih ustanova da osiguraju potrebne kapacitete i uslove za rad te mjere sigurnosti prije, tijekom i poslije nesreće ili katastrofe, a u svrhu postizanja maksimalne sigurnosti i zaštite djece:

- usvajanjem zajedničkih principa među subjektima koji brinu o obrazovanju u Bosni i Hercegovini i njihovu koordinaciju,
- podsticanjem institucionalne svijesti o rizicima od nesreća i katastrofa i standardima zaštite u obrazovanju,
- poboljšanjem obrazovanja djece i osoblja odgojno-obrazovnih ustanova u oblasti zaštite i spašavanja na nivou osnovnih i srednjih škola kao i predškolskih ustanova,
- podizanjem otpornosti djece i osoblja škola za slučaj nesreće ili katastrofe,
- poboljšanjem otpornosti školskih objekata (provođenje strukturalnih i nestrukturalnih mjera),
- povećanjem odgovornosti nadležnih obrazovnih vlasti i osoblja odgojno-obrazovnih ustanova za unapređenje obrazovanja u oblasti zaštite sigurnosti učenika,
- provođenjem primjera najbolje prakse i naglašavanje potreba za zalaganjem za smanjenje razine rizika od nesreća za djecu svih uzrasta,
- pružanjem smjernica nadležnim obrazovnim vlastima i osoblju za unapređenje nivoa sigurnosti odgojno-obrazovnih ustanova,
- uvođenjem tematike smanjenja rizika od katastrofa u sektor obrazovanja.

4.1 ŠTO SE PODRAZUMIJEVA POD “MINIMALNIM STANDARDIMA”

Pod minimalnim standardima se podrazumijeva usuglašena razina potreba koje trebaju biti postignute kako bi kvalitetna zaštita i spašavanje u objektima odgojno-obrazovnih ustanova bila postignuta. Razina do koje određeni standardi mogu biti postignuti će ovisiti od više faktora i aktera pa je stoga neophodno prioritizirati odabir načina implementacije standarda. Treba naglasiti da usvajanje određenih standarda nije održivo u svim situacijama, to jeste u slučaju nesreće ili katastrofe, ili u slučaju kada usvajanje određenog standarda neće odgovarati kontekstu u svakoj lokalnoj zajednici. U slučajevima kada standardi ne mogu iz objektivnih razloga biti usvojeni, oni i dalje predstavljaju reper (benchmark),³⁰ odnosno cilj kojem se teži. Dosljedno korištenje minimalnih standarda može skrenuti pažnju na određene nedostatke, probleme i rizike koji trebaju biti rješavani, bilo u individualnim školskim objektima ili kolektivno, strateški na nekom širem području.

4.2 USVAJANJE I PROMOVIRANJE MINIMALNIH STANDARDA

Minimalni standardi mogu na sljedeći način biti usvajani i promovirani:

- usuglašavanjem među relevantnim akterima i partnerima iz različitih sektora,
- uključivanjem u planove zaštite i spašavanja koji obuhvataju procjenu rizika, ranjivosti i kapaciteta u odgojno-obrazovnim ustanovama,
- tijekom obilježavanja važnih datuma i događaja,
- prezentacijom za donositelje odluka i medije,
- organizacijom obuka, radionica i vježbi za osoblje odgojno-obrazovnih ustanova te učenike i djecu,
- uključivanjem relevantnih standarda u planove zaštite i spašavanja koji obuhvataju procjenu rizika, ranjivosti i kapaciteta odgojno-obrazovnih ustanova,
- organizacijom diskusija s djecom, učenicima i roditeljima.

³⁰ Reper (eng. Benchmark) znači standard, urednost ili primjer prema kome se mjere ili upoređuju druge vrijednosti. U našem slučaju on predstavlja maksimalni nivo sigurnosti odnosno otpornosti školskih ustanova na nesreće i katastrofe kojem se teži. Cilj postavljanja benchmarka je unapređenje procesa i strukturalnih i nestrukturalnih mjera kojim se daje nova vrijednost i doprinosi da se odgojno-obrazovna ustanova učini otpornom i uskladi s drugim školama učeći od onih koji su određene standarde usvojili, bilo u BiH ili svijetu.

4.3. ŠTA SADRŽI SVAKI MINIMALNI STANDARD?

Svaki od minimalnih standarda je popraćen ključnim aktivnostima, smjernicama, pregledom trenutnog stanja i preporukama za primjenu u praksi.

Minimalni standardi:

- Opisuju šta treba biti učinjeno u jednoj od oblasti da bi se osigurala potrebna otpornost i kapacitiranost odgojno-obrazovnih ustanova, osoblja i učenika,
- Upućuju na to koje mjere je potrebno poduzeti kako bi se usvojio određeni standard,
- Pružaju informacije, savjete i daju preporuke o prioritetima koji se odnose na određeni standard,
- Daju praktične sugestije za poboljšanje stanja sigurnosti u odgojno-obrazovnim ustanovama,
- Upućuju na reference glede pojedinih standarda u vidu linkova koji upućuju na međunarodne dokumente i propise u BiH u odnosu na sigurnost objekata u kojima borave djeca kojima se naglašava značaj i obveza implementacije standarda.

4.4. KOME SU NAMIJENJENI MINIMALNI STANDARDI?

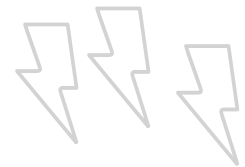
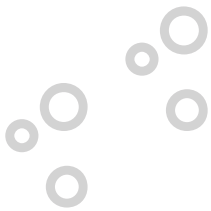
Minimalni standardi su prevashodno namijenjeni odgojno-obrazovnim ustanovama, institucijama i tijelima obrazovanja, a mogu poslužiti i nevladinim organizacijama, akademskoj zajednici, medijima i pojedincima koji doprinose smanjenju rizika od katastrofa, zaštiti i spašavanju djece i unapređenju njihovog obrazovanja.

Minimalni standardi trebaju osigurati:

- unapređenje obrazovanja o nesrećama i katastrofama i pravilnom postupanju u zaštiti i spašavanju,
- jačanje povezanosti sektora obrazovanja i sektora zaštite i spašavanja,
- podizanje svijesti koja zaštitu i spašavanje života i zdravlja ljudi, životinja i okoliša uvažava kao najviši javni interes,
- izgradnju sigurnih školskih objekata otpornih na prirodne i druge opasnosti,
- renoviranje, popravku i opremanje postojećih školskih objekata u skladu s procjenom rizika,
- procjenjivanje rizika, ranjivosti, izloženosti i kapaciteta škola i organizovanje obuka i vježbi kojima se pripremljenost i otpornost škole i zajednice podiže na viši nivo,
- postupanje obrazovnih vlasti i vaspitno-obrazovnih ustanova u nesrećama i katastrofama korištenjem planske dokumentacije izrađene namjenski za škole,
- jačanje mjera za smanjenje rizika od nesreća i katastrofa u obrazovanju kroz poboljšanje upravljanja u nesrećama dosljednim korištenjem planske dokumentacije odgojno-obrazovne ustanove.

4.5. KAKO SU IZRAĐENI MINIMALNI STANDARDI?

Minimalni standardi su izrađeni na osnovu analize međunarodnih dokumenata koji tretiraju ovu oblast, kao i zakonodavstva u oblasti obrazovanja i zaštite i spašavanja u BiH. Minimalni standardi predstavljaju dokument koji će biti redovno revidiran i ažuriran kako bi sadržavao najnovije zakone, propise i rezultate istraživanja i prakse, pri čemu će zadržati relevantnost i korisnost za odgojno-obrazovne ustanove.

5.

STANDARDI U OBRAZOVANJU - PODIZANJE PRIPREMLJENOSTI ZA ZAŠTITU OD NESREĆA I KATASTROFA U ODGOJNO-OBRAZOVNIM USTANOVAMA

STANDARD I.

ZASTUPLJENOST MJERA ZA SMANJENJE RIZIKA OD NESREĆA I KATASTROFA TE ZAŠTITE I SPAŠAVANJA U NASTAVNIM PLANOVIMA I PROGRAMIMA ODGOJNO-OBRAZOVNIH USTANOVA U BIH

Relevantni nastavni planovi i programi se koriste za pružanje formalnog i neformalnog obrazovanja u oblasti smanjenja rizika od nesreća i katastrofa te zaštite i spašavanja koje odgovara specifičnom kontekstu i potrebama učenika i djece.

KLJUČNE AKTIVNOSTI³¹ :

- Smanjenje rizika od nesreća i katastrofa te zaštita i spašavanje se sistematično integriraju kao sadržaj unutar postojećih nastavnih planova i programa obrazovno - odgojnog procesa koji je primjeren datoj situaciji, starosnoj dobi i razvojnim razinama učenika i djece.
- Sektor obrazovanja i sektor zaštite i spašavanja se međusobno povezuju upoznavanjem sa terminologijom, kroz razvijanje mjera i metoda za sektor obrazovanja, bez uplitanja u nadležnosti, što ne treba stvarati dodatni teret.
- Mjere za smanjenje rizika od nesreća i katastrofa te zaštita i spašavanje se mogu obrađivati kroz nastavne i izvannastavne aktivnosti kao što su odjeljske zajednice, sekcije, sjednice stručnih organa škole (nastavničko vijeće, vijeće roditelja, vijeće učenika), slobodne aktivnosti, izložbe, medijske i druge kampanje podizanja svijesti, takmičenja, vježbe evakuacije i sl., te posebne događaje posvećene ovoj temi.
- Učenici trebaju biti u stanju identificirati, predvidjeti, evaluirati i kontrolirati različite vrste opasnosti koje se odnose na njihove aktivnosti, te pomoći u smanjivanju i eliminiranju rizika s kojim se mogu suočiti ili ih prouzročiti.

SMJERNICE:

1. Nositelji integracije mjera za smanjenje rizika od nesreća i katastrofa u nastavne planove i programe su nadležna ministarstva obrazovanja (Ministarstvo prosvjete i kulture Republike Srpske, Federalno ministarstvo obrazovanja i nauke, Odjeljenje za obrazovanje Vlade Brčko Distrikta BiH i nadležna županijska ministarstva obrazovanja) uz stručnu podršku pedagoških zavoda i socijalnih partnera. U skladu sa zakonom utvrđenim nadležnostima u navedene aktivnosti se mogu uključiti Ministarstvo civilnih poslova BiH i Ministarstvo sigurnosti Bosne i Hercegovine (po potrebi i na traženje nadležnih tijela), nadležni organi uprave za civilnu zaštitu, a uz učešće nastavnika, učenika i djece.
2. Sektor obrazovanja i sektor zaštite i spašavanja se međusobno povezuju upoznavanjem s terminologijom, kroz razvijanje mjera i metoda za sektor obrazovanja, bez uplitanja u nadležnosti.
3. Integracija mjera za smanjenje rizika od nesreća i katastrofa uključuje unapređenje znanja o opasnostima i mjerama kojima se obuhvata djelovanje u prevenciji, ublažavanju, pripravnosti, odgovoru i otklanjanju posljedica - oporavku te načinu smanjenja ranjivosti i povećanja kapaciteta otpornosti.
4. Projekti u oblasti smanjenja rizika od nesreća i katastrofa, koje su u Bosni i Hercegovini implementirale međunarodne vladine i nevladine organizacije, kao i domaće nevladine organizacije, a čiji je glavni fokus dobrobit djece, mogu biti primjeri dobre prakse integracije mjera za smanjenje rizika od nesreća i katastrofa u nastavne planove i programe.
5. S obzirom na to da klimatske promjene pojačavaju učestalost i intenzitet nesreća i katastrofa, poželjno je da nastavni planovi i programi i izvannastavne aktivnosti tretiraju i teme o klimatskim promjenama, čime se proširuje znanje o smanjenju rizika od nesreća i katastrofa.

³¹ Vidi Smjernice za realizaciju programa iz oblasti zaštite i spašavanja u osnovnim školama https://nwb.savethechildren.net/sites/nwb.savethechildren.net/files/library/Smjernice-bos_2.pdf

STANDARD 2.

IDENTIFICIRANJE RESURSA I KAPACITETA LOKALNE ZAJEDNICE ZA UČEŠĆE I IZVOĐENJE NASTAVE I VJEŽBI U OBLASTI ZAŠTITE I SPAŠAVANJA

Resursi i kapaciteti lokalne zajednice aktivno učestvuju u implementiranju nastavnih planova i programa i izvannastavnih aktivnosti, čime se unapređuje sigurno okruženje za učenje.

KLJUČNE AKTIVNOSTI:

- Lokalni resursi i kapaciteti obrazovanja, lokalne uprave, civilne zaštite, vatrogastva, zdravstva, Crvenog krsta/križa, policija, centra za socijalni rad, civilnog društva i nevladinih organizacija se prioritetno stavljaju na raspolaganje i pomažu pri izvođenju nastavnih i izvannastavnih aktivnosti utemeljenih na sadržajnom planiranju nastave uz vodstvo nastavnika kako bi ojačali pristup kvalitetnom obrazovanju u oblasti zaštite i spašavanja.
- Obrazovno osoblje uz podršku i upute ministarstava obrazovanja osmišljava nastavne i izvannastavne sadržaje uz maksimalno iskorištavanje lokalnih resursa i kapaciteta.
- Roditelji ili skrbnici, djeca i mladež aktivno učestvuju u izradi, implementaciji, monitoringu i evaluaciji obrazovnih aktivnosti u oblasti zaštite i spašavanja.
- Odgojno-obrazovne ustanove na području lokalne zajednice izrađuju plan i program obuke u kojem se navodi svrha i način korištenja resursa i kapaciteta lokalne zajednice.

SMJERNICE:

1. Pod resursima i kapacitetima se podrazumijevaju ljudski, materijalni i financijski resursi. To mogu biti: uposlenici tj. predavači iz lokalne uprave, civilne zaštite i Crvenog krsta/križa, policajci, vatrogasci, medicinsko osoblje, zatim vatrogasna vozila, vozila hitne medicinske pomoći i dr.
2. Motivacija nastavnika se može potaknuti adekvatnom podrškom odgojno-obrazovne ustanove i donatora za kreativno i dinamično pripremanje nastavnih sadržaja i izdvajanjem dodatnih financijskih sredstava za novčano stimuliranje i prekovremeni rad.³²
3. Učenici imaju pravo dati svoj doprinos glede pitanja koja utječu na njihove živote, a to uključuje i doprinos u sadržajima njihovog obrazovanja. Oni učestvuju u raspravama o integriranju sadržaja iz oblasti smanjenja rizika od nesreća i katastrofa te zaštite i spašavanja kroz konstruktivan dijalog i razgovor s roditeljima, a sadržaji mogu biti predstavljeni i izraženi kroz umjetnost, muziku i glumu.
4. Prilikom pripreme i izvođenja nastavnih i izvannastavnih sadržaja mogu se angažirati učenici ali se pri tome vodi računa da te aktivnosti ne prevazilaze njihove psihičke, tjelesne i intelektualne kapacitete.
5. Planom obrazovanja i obučavanja se osigurava kontinuiran kvalitet obrazovanja u oblasti smanjenja rizika od nesreća i katastrofa te zaštite i spašavanja. Njime se određuju vizija suradnje, definiraju ciljevi i pokazatelji i vremenski okviri radi preciziranja provođenja zajedničkih aktivnosti.

³² Vidi INEE standard: Standard nastavnika i drugog obrazovnog osoblja 2: Uvjeti rada, smjernice 2., str 97.

STANDARD 3.

STRUČNO USAVRŠAVANJE I OBUKA

Nastavnici i drugo osoblje periodično prolaze strukturirane obuke i stručno se usavršavaju u skladu s potrebama, okolnostima i potencijalnim rizicima za upravljanje nesrećama i katastrofama.

KLJUČNE AKTIVNOSTI:

Provođenje periodičnih, relevantnih i strukturiranih obuka u skladu s potrebama nastavnika, administrativnog i drugog osoblja podrazumijeva:

- Prilagođavanje razini obrazovanja osoblja odgojno-obrazovnih ustanova i njihovim radnim zadacima.
- Teme relevantne za obrazovanje o nesrećama i katastrofama, uključujući poznavanje opasnosti i njihovih štetnih posljedica, postupanje u slučaju opasnosti, prevencija, odgovor, oporavak, izgradnja otpornosti kao konačni cilj, upoznavanje s ulogama i koordinacijskim mehanizmom različitih državnih aktera u lokalnoj zajednici, državnom, entitetskom nivou i institucijama i relevantnim dokumentima na međunarodnom nivou.

SMJERNICE:

1. Stručno usavršavanja i obuke trebaju biti planirane godišnjim programom rada odgojno-obrazovnih ustanova kao i planom i programom stručnog usavršavanja.
2. Ministarstva obrazovanja moraju planirati sredstva za stručno usavršavanje i obuku u budžetu ili ih osigurati iz drugih izvora.
3. Obuke uskladiti s trenutnim, dugoročnim kadrovskim potrebama. Provođe ih stručna pravna ili fizička lica uz prethodnu suglasnost nadležnih ministarstava obrazovanja.
4. Motivirati zaposlene u odgojno-obrazovnim ustanovama za stručno usavršavanje iz oblasti nesreća i katastrofa i njihovih posljedica.

STANDARD 4.

MONITORING ZAŠTITE DJECE TIJEKOM NESREĆA I KATASTROFA

Informacije o zaštiti djece i učinkovitosti nastavnih planova i programa se objektivno i blagovremeno prikupljaju zbog pokretanja sistematičnih aktivnosti prevencije i odgovora radi razmatranja stanja sigurnosti škole tako da rezultati budu ugrađeni u Procjenu i Plan zaštite i spašavanja odgojno-obrazovne ustanove, te u proces stručnog usavršavanja, obuke i osposobljavanja.

KLJUČNE AKTIVNOSTI:

- Nadležne institucije uspostavljaju efikasan sistem redovnog monitoringa aktivnosti odgojno-obrazovne ustanove u situacijama nesreće ili katastrofe sve do oporavka.
- Formiranje tima za stvaranje efikasnog sistema monitoringa zaštite djece tokom nesreće ili katastrofe.
- Osmišljavanje i uvođenje monitoringa zaštite djece tijekom nesreća i katastrofa konsultujući reprezentativne uzorke (primjere).
- Uključivanje svih zaposlenih profila u odgojno-obrazovnim ustanovama u kreiranje monitoringa zaštite djece tijekom nesreće ili katastrofe.
- Monitoring zaštite djece tijekom nesreće ili katastrofe ugraditi u nastavne sadržaje relevantnih nastavnih predmeta.
- Ranjive osobe se trebaju konsultirati, obučavati za prikupljanje podataka i uključiti u aktivnosti monitoringa.

SMJERNICE:

1. Monitoring za zaštitu djece ažurirati u skladu sa nastalim promjenama u odgojno-obrazovnim ustanovama. Plan monitoringa određuje koliko često se prikupljaju razne vrste podataka u skladu s potrebama i resursima. Od odgojno-obrazovnih ustanova je moguće prikupiti različite vrste informacija.
2. Monitoringom se sagledava da li se tematske cjeline i pomoćna literatura prilagođavaju u skladu s obrazovnim potrebama i kako se prilagođavaju promjenama konteksta. Time se osigurava relevantnost intervencija i usklađenost s potrebama, utvrđuju mogućnosti za unapređenja, ublažavanja i smanjenja rizika od nesreća i katastrofa i promovira odgovorno ponašanje.³³

³³ Pravilnikom o obučavanju osoba u okviru osnovnog i srednjeg obrazovanja RS precizirano je da osnovne i srednje škole najmanje jednom godišnje razmatraju stanje sigurnosti učenika i nastavnika, stručnih suradnika i ostalih uposlenih u školi i vrše ažuriranje procjene rizika i planova zaštite i spasavanja.

STANDARD 5.

OBJEKTI ODGOJNO-OBRAZOVNIH USTANOVA OSIGURAVAJU TJELESNU SIGURNOST UČENIKA

Izgradnja, projektiranje novih i renoviranje postojećih objekata odgojno-obrazovnih ustanova se vrši u skladu s procjenom rizika lokalne zajednice i procjenom rizika odgojno-obrazovne ustanove i njene okolice.

KLJUČNE AKTIVNOSTI:

- Mjesta i objekti za učenje su sigurni i pristupačni svima koji uče, svim nastavnicima i drugom obrazovnom osoblju³⁴. Privremeno i stalno okruženje za učenje se po potrebi popravljaju, renoviraju ili zamjenjuje projektima i objektima otpornim na nesreće i katastrofe³⁵. Novi objekti se grade otporni na nesreće i katastrofe.
- Fizičke strukture koje se koriste kao mjesta za učenje primjerene su situaciji i posjeduju adekvatne prostore za nastavu, administraciju, rekreativne aktivnosti i sanitarije.
- Učionice i raspored sjedenja ispunjavaju usuglašeni omjer prostora po učeniku i nastavniku kako bi se promovirale participatorne metodologije i pristupi usmjereni na učenike³⁶.
- Namještaj i oprema u odgojno-obrazovnim ustanovama su dizajnirani i instalirani na način da smanje moguće povrede djece.
- Osigurati visok stepen interakcije između uprave odgojno-obrazovne ustanove, nastavnika, učenika, roditelja/staratelja i vidljivo prisustvo ključnih aktera iz jedinica lokalne samouprave, privatnog sektora, nevladinih organizacija u aktivnostima odgojno-obrazovne ustanove.

SMJERNICE

1. Obrazovni objekti trebaju biti izgrađeni, obnovljeni ili premješteni na mjesta koja osiguravaju tjelesnu sigurnost učenika i osoblja odgojno-obrazovnih ustanova. Važno je razmotriti treba li ponovno koristiti mjesta za obrazovanje koja su korištena prije nesreće ili katastrofe.
2. Kod projektovanja i izgradnje privremenih i stalnih obrazovnih objekata važno je razmotriti sljedeće elemente: izbor sigurnog mjesta - strukturalnu sigurnost oštećenih zgrada moraju procijeniti kvalificirani stručnjaci, a zgrade treba poredati prema prioritetu za ponovno useljenje, popravke, adaptaciju ili zamjenu na osnovu potreba i troškova. Potrebno je da nadležna ministarstva analiziraju postojeće stanje odgojno-obrazovnih ustanova, te da se urade sve neophodne rekonstrukcije objekata, izgradnja i osposobljavanje infrastrukture za smanjenje rizika od prirodnih i drugih nesreća.
3. Obrazovni objekti trebaju biti projektirani, izgrađeni i održavani tako da budu otporni na opasnosti koje se često dešavaju kao što su požari, oluje, potresi i klizišta. Prilikom obnavljanja treba se pobrinuti da odgojno-obrazovne ustanove ne izlože učenike, nastavnike i drugo obrazovno osoblje nepotrebnim rizicima; projektiranjem i izgradnjom treba osigurati adekvatnu rasvjetu, unakrsnu ventilaciju i grijanje (po potrebi) kako bi se osiguralo kvalitetno okruženje za nastavu i učenje. Ulazi i izlazi trebaju učenicima, nastavnicima i drugom obrazovnom osoblju omogućiti siguran izlazak u slučaju nužde³⁷.
4. Strukturu objekta, uključujući sanitarije i namještaj, stolove, stolice i table, potrebno je redovno održavati³⁸.
5. Osoblje odgojno-obrazovnih ustanova treba održavati dobre međuljudske odnose jer su one ključ za kvalitetan odgojno-obrazovni proces.

³⁴ Vidi INEE Standard pristupa i okruženja za učenje 2, smjernice 1 – 4.

³⁵ Vidi INEE Standard pristupa i okruženja za učenje 2, smjernice 2 i 4.

³⁶ Vidi INEE Standard pristupa i okruženja za učenje 2, smjernicu 4.

³⁷ Vidi Standard pristupa i okruženja za učenje 2, smjernicu 11 na str. 66; Standard obrazovne politike 1, smjernicu 3 na str. 108; INEE Smjernice o sigurnijoj izgradnji škola dostupne u sklopu INEE seta alata: www.ineesite.org/toolkit; i Sphere standarde o skloništim).

³⁸ Vidi INEE standarde: Standard nastavnika i drugog obrazovnog osoblja 3, smjernicu 1 na str. 99.

STANDARD 6.

DJECA I UČENICI U ODGOJNO-OBRAZOVNIM USTANOVAMA IMAJU ADEKVATAN PRISTUP ČISTOJ VODI, OPREMLJENIM SANITARNIM ČVOROVIMA I HIGIJENI

Sanitarni čvorovi u odgojno-obrazovnim ustanovama imaju čistu i toplu vodu, sapun i papirne ubruse i druge uvjete kojima se osigurava visok stupanj higijene.

KLJUČNE AKTIVNOSTI:

- Podići svijest o ključnim javnim zdravstvenim rizicima i mobilizirati sve ključne lokalne aktere da usvoje preventivne mjere kako bi se spriječilo pogoršanje higijenskih uslova i adekvatno održavali objekti odgojno-obrazovnih ustanova.
- Adekvatne količine zdrave pitke vode, odgovarajuće i opremljene sanitarije osigurane su za potrebe lične higijene i zaštite, uzimajući u obzir spol, starosnu dob i osobe s onesposobljenjima.³⁹
- Koristiti interaktivne metode komunikacije o higijeni gdje god je to moguće kako bi se osigurao trajni dijalog i rasprave s onima koji su pogođeni.⁴⁰
- Promovirati dobre higijenske prakse, pitku vodu, smanjenja okolišnih i zdravstvenih rizika, uslove koji omogućuju ljudima da žive u dobrom zdravlju, dostojanstveno udobno i sigurno.
- Odgojno-obrazovne ustanove aktivno uključuju roditelje ili skrbnike u usvajanju ovog standarda. Oni su ključni partneri u planiranju, implementaciji i monitoringu utjecaja intervencija odgojno-obrazovne ustanove, njihove primjene doma i poboljšanju zdravlja djece.
- Učenici mogu u cilju učenja ravnopravno učestvovati u čišćenju i održavanju sanitarija. Čišćenje ne smije biti korišteno kao kazna za loše školske rezultate ili loše ponašanje.

SMJERNICE

1. **Procjena potreba:** Procjena je potrebna kako bi se identificirali rizici koji bi mogli povećati ranjivosti i kako bi se predvidjela vjerojatnost uspjeha, kako u dostupnosti prostora za higijenu tako i aktivnostima promocije higijene.
2. **Sanitarije** trebaju biti dostupne unutar odgojno-obrazovne ustanove. Sanitarije trebaju biti pristupačne osobama s onesposobljenjima i omogućavati privatnost, dostojanstvo i sigurnost.
3. **Promocija zdrave vode i higijene:** Okruženja za učenje trebaju imati izvor zdrave i tople vode i osigurati sapun i papirne ubruse. Higijenske prakse, kao što je pranje ruku i lica, trebaju biti uvedene kao svakodnevne aktivnosti.
4. **Pristup lokalnim uslugama i mehanizam upućivanja:** osoblje odgojno-obrazovnih ustanova koristi kapacitete lokalnih službi i sredstva za podršku i promociju tjelesne, psihosocijalne i emotivne dobrobiti učenika.

³⁹ Vidi INEE standarde, smjernice 3, 5 i 6.

⁴⁰ Vidi SPHERE napomene za smjernice 3.

STANDARD 7.

PLAN ZAŠTITE I SPAŠAVANJA OD NESREĆA I KATASTROFA SE DOSLJEDNO PRIMJENJUJE

Uprava odgojno-obrazovne ustanove izrađuje, održava i ažurira Procjenu rizika i Plan zaštite i spašavanja od nesreća i katastrofa koji se dosljedno primjenjuje prije, tokom i poslije nesreće ili katastrofe a kojim se osigurava zaštita učenika od tjelesnih povreda, kontinuitet obrazovanja i razvija kultura sigurnosti.

KLJUČNE AKTIVNOSTI:

- Uprava odgojno-obrazovne ustanove formira Odbor za postupanje u slučaju nesreća i katastrofa.
- Procjena rizika i Plan zaštite i spašavanja od nesreća i katastrofa odgojno-obrazovne ustanove u slučaju nesreće i katastrofe se izađuje u skladu s propisanim metodologijama.⁴¹
- Plan zaštite i spašavanja⁴² se provodi u suradnji s civilnom zaštitom, vatrogasnom postrojbom, policijom, Crvenim krstom/križem, centrom za socijalni rad i dr.
- Redovno se provode simulacije različitih opasnosti od nesreća i katastrofa te vježbe sklanjanja i evakuacije u odgojno-obrazovnim ustanovama s ciljem provjere znanja i pripremljenosti za djelovanje u različitim vrstama nesreća.
- Planom zaštite i spašavanja se predviđa način kontinuiranog provođenja nastave tijekom nesreće ili katastrofe.

SMJERNICE:

1. Odbor odgojno-obrazovne ustanove za postupanje u nesrećama i katastrofama trebaju sačinjavati: direktor, pomoćnik direktora, pedagog, nastavnik, domar, predstavnik vijeća učenika i vijeća roditelja te drugi relevantni članovi lokalne zajednice uz stalne konzultacije s općinskom službom civilne zaštite, Crvenim krstom/križem, policijskom upravom, domom zdravlja, centrom za socijalni rad i dr.
2. Uloga Odbora odgojno-obrazovne ustanove za postupanje u nesrećama i katastrofama se ogleda u izradi, prilagođavanju, implementaciji, komunikaciji i ažuriranju Plana zaštite i spašavanja i njegovih sastavnih dijelova. Odbor se redovito sastaje tijekom školske/pedagoške godine i svojim djelovanjem utječe i doprinosi razvoju kulture sigurnosti kod djece, učenika i osoblja odgojno-obrazovne ustanove.
3. Na početku školske/pedagoške godine Odbor usuglašava raspored aktivnosti. Glavne aktivnosti podrazumijevaju:

⁴¹ Metodologija za izradu Plana zaštite i spašavanja od prirodnih ili drugih nesreća institucija i tijela Bosne i Hercegovine („Službeni glasnik BiH“, broj 74/12); Uredba o sadržaju i načinu izrade plana zaštite od elementarne nepogode i druge nesreće („Službeni glasnik RS“, broj 68/13) i Uredba o sadržaju i načinu izrade plana zaštite i spašavanja od prirodnih i drugih nesreća („Službene novine Federacije BiH“, broj 8/11)

⁴² Primjer Plana zaštite i spašavanja od prirodnih i drugih nesreća – Save the Children <https://nwb.savethechildren.net/bs/resources/smanjenje-rizika-od-karastrofa/t-57>

- › Imenovanje članova i formiranje Odbora,
 - › Eventualno ažuriranje Procjene rizika i Plana zaštite i spašavanja, predstavljanje i podjela Plana zaštite i spašavanja osoblju odgojno-obrazovne ustanove, učenicima i roditeljima/skrbnicima/podicama,
 - › Izrada plana preventivnih aktivnosti za školsku/ pedagošku godinu,
 - › Izrada plana obuka i vježbi za školsku/ pedagošku godinu,
 - › Provjera protupožarne opreme,
 - › Planiranje izvođenja vježbe evakuacije (najmanje jednom godišnje, uz mogućnost uključivanja hitnih službi) i to jednom uz a drugi put bez učešća hitnih službi (vatrogasaca, hitne pomoći, policije, civilne zaštite i drugih službi zaštite i spašavanja),
 - › Provjerava opremu za nesreće i katastrofe,
 - › Usuglašeni raspored aktivnosti postavlja na vidno mjesto u holu odgojno-obrazovne ustanove.
- 4.** Učešće u aktivnosima nadležnog stožera civilne zaštite i povjerenika civilne zaštite.
- 5.** Procjenom rizika dolaze do izražaja faktori ranjivosti i izloženosti odgojno-obrazovne ustanove: postojanje protupožarnog alarma, pravci evakuacije, obilježeni izlazi, infrastruktura - električne i vodovodne instalacije, gromobranska instalacije, blizina saobraćajnica, pružni prijelazi, lokalitet izložen plavnom riziku, krov i krovna konstrukcija, stolarija, kotlovnice, nasilje, psi lutalice, mine itd.
- 6.** Plan zaštite i spašavanja obuhvata akcijski plan za provođenja preventivnih mjera za smanjenje utjecaja opasnosti na odgojno-obrazovnu ustanovu i njene potrebe za strukturalnim poboljšanjima uprave - uvođenje novih funkcija/koordinatora, odbora i većih odgovornosti članova uprave u skladu sa zakonom, fizičko osiguranje odgojno-obrazovne ustanove i video nadzor, uređenje namjenske infrastrukture - prostorne i ambijentalne intervencije za poboljšanje sigurnosti, potrebne javne nabavke i donacije – nabavka protupožarnih aparata i popravka hidranata i hidrantske mreže, nabavka zidnih tabli i setova hitnih potreba za nesreće i katastrofe, ugovaranja vitalnih usluga u nesrećama i katastrofama.

STANDARD 8.

KONTINUITET PROVOĐENJA NASTAVE TIJEKOM NESREĆE ILI KATASTROFE

Obrazovanje pruža tjelesnu, psihosocijalnu i kognitivnu zaštitu, koja spašava i održava živote pružajući sigurna mjesta za učenje, koja nude mogućnost identificiranja i podrške pogođenim pojedincima. Obrazovanje tijekom nesreće ili katastrofe ublažava psihosocijalni utjecaj dajući osjećaj normalnosti, stabilnosti, strukture i perspektive u budućnosti. Nastavkom obrazovanja se širenjem informacija osigurava prenošenje znanja i vještina za preživljavanje u slučaju nesreća i katastrofa.

KLJUČNE AKTIVNOSTI:

- Nadležna ministarstva obrazovanja sačinjavaju planove kontinuiteta provođenja nastave u odgojno-obrazovnim ustanovama za slučaj nesreće ili katastrofe.
- U slučaju potrebe izmještanja učenika, u suradnji s lokalnom zajednicom identificirati alternativne lokacije za privremene prostore za učenje i alternativne načine podučavanja.
- U sklopu izrade Procjene rizike i Plana zaštite i spašavanja planirati prilagođavanje nastavnog plana i programa odgojno-obrazovne ustanove datoj situaciji.
- Pripremiti kvalitetne nastavne planove i programe za podučavanje nastavnog i drugog uposlenog osoblja i učenika s preporukama za djelovanje u svim vrstama nesreća, te načinu preživljavanja, s ciljem normaliziranja života i rada u lokalnoj zajednici i normaliziranja stanja.
- Nadležna ministarstva obrazovanja sačinjavaju planove kontinuiteta provođenja nastave u odgojno-obrazovnim ustanovama za slučaj nesreće ili katastrofe.

SMJERNICE:

1. U suradnji s lokalnom zajednicom odrediti sigurnu lokaciju za nesmetano odvijanje odgojno-obrazovnog procesa, do normalizacije života i rada na lokalnoj razini.⁴³
2. Pripremiti preporuke za izvođenje odgojno-obrazovnog procesa, kako nastavnog tako i drugog uposlenog osoblja i učenika prema mogućnostima i sukladno nastaloj situaciji.
3. Razvijati nastavne načine učenja na daljinu koji prate nastavni plan i program kao alternativu za učenike čija su prebivališta udaljena od objekata odgojno-obrazovnih ustanova i nepristupačna za dolazak u slučaju nesreće ili katastrofe. Na ovaj način osigurat će se da učenici stječu zahtijevani nivo znanja iako nisu u mogućnosti svakodnevno pohađati odgojno-obrazovnu ustanovu. Za učenike koji su propustili nastavu treba osigurati mogućnosti sustizanja svojih vršnjaka u pređenom gradivu i stečenom znanju.
4. Nadležna ministarstva obrazovanja te uprava odgojno-obrazovne ustanove trebaju osigurati materijalno-tehnička i didaktička sredstva i opremu kao i prometna sredstva za nesmetano izvođenje odgojno-obrazovnog procesa u slučaju nesreće ili katastrofe na izmještenim lokacijama.
5. Sve aktivnosti provoditi u suradnji s nadležnim institucijama na lokalnoj razini radi umanjenja posljedica nesreća i katastrofa kao i drugih rizičnih situacija kroz međusobnu koordinaciju aktivnosti.

⁴³ Primjer - Uspostavljanje Kutaka za djecu: Priručnik za rad s djecom u kriznim situacijama <http://www.wvi.org/sites/default/files/Uspostavljanje%20Kutaka%20za%20djecu%20za%20web.pdf>

STANDARD 9.

NAKON NESREĆE ILI KATASTROFE ŠTO PRIJE OBNOVITI INFRASTRUKTURU ODGOJNO-OBRAZOVNE USTANOVE I NASTAVITI ODGOJNO-OBRAZOVNI PROCES VODEĆI RAČUNA O TJELESNOM I MENTALNOM ZDRAVLJU DJECE I UČENIKA

Kapacitete potreba za brz oporavak odgojno-obrazovnih ustanova pod rizikom od snažnih utjecaja prirodnih opasnosti planirati unaprijed u skladu s emocionalnim, socijalnim i tjelesnim potrebama djece.

KLJUČNE AKTIVNOSTI:

- Poduzeti sve potrebne radnje za što skoriju obnovu infrastrukture odgojno-obrazovne ustanove i pokretanje odgojno-obrazovnog procesa.
- Stvoriti okruženja koja će osigurati djeci i učenicima da vrate osjećaj stabilnosti i sigurnosti kako bi se omogućio daljnji razvoj i vraćanje u normalne životne tijekove.
- Osigurati stručnu podršku djeci i učenicima, nastavnom i drugom osoblju za ublažavanje posljedica stresa nastalih u nesreći ili katastrofi.

SMJERNICE:

1. Tražiti od nadležnih vlasti i donatora pomoć u obnovi infrastrukture odgojno-obrazovne ustanove.
2. Što prije uključiti djecu u redovan odgojno-obrazovni proces.
3. Djeci i učenicima pokazati kako aktivno mogu doprinijeti sprečavanju nesreća s kojima se susreću ili će se susresti u budućnosti kao odrasle osobe (u odgojno-obrazovnoj ustanovi, u tijeku športskih aktivnosti, igre, na putu, doma i dr.).
4. Pružiti podršku djeci i učenicima kao i drugom uposlenom osoblju kroz angažiranje stručnih osoba (psihologa, pedagoga, defektologa itd.) radi pružanja psiho-socijalne pomoći s ciljem ublažavanja posljedica stresa nastalih kod različitih kategorija djece usljed nesreće ili katastrofe.

ZAKLJUČAK

Minimalni standardi za otpornost odgojno-obrazovnih ustanova na nesreće i katastrofe proizašli su iz činjenice da nesreće i katastrofe koje se dešavaju velikim intenzitetom, ne biraju ni vrijeme ni mjesto, ne biraju ni ko će ni i u kojoj mjeri biti izložen. Kako su djeca jedna od najranjivijih izloženih kategorija stanovništva, s ciljem smanjenja rizika od nesreća i katastrofa, neophodno je uspostaviti komunikaciju s djecom, educirati ih, upoznati ih s rizicima i opasnostima nesreća kojima mogu biti izloženi, kao i mjerama koje trebaju poduzeti u novonastalim situacijama s ciljem smanjenja rizika, kako bi prebrodili novonastalu situaciju sve do oporavka.

Minimalni standardi za otpornost odgojno-obrazovnih ustanova na nesreće i katastrofe pomažu pri unapređenju odgovornog i predviđenog ponašanja svih aktera, kao i koordinaciju među njima, uključujući obrazovne vlasti kako bi djeca pogođena nesrećom ili katastrofom imala pravo na sigurnost, dostojanstven život i pomoć.

6.

IZVORI

- INEE STANDARDI, prvo izdanje 2004., ponovljeno izdanje 2006., ponovljeno izdanje 2009., drugo izdanje 2010., ponovljeno izdanje 2010., prevedeno na bosanski/srpski/hrvatski 2011. g.)
- SPHERE standardi – Humanitarna povelja i minimalni standardi u odgovoru na katastrofe (prvo izdanje 1998., prvo finalno izdanje 2000., drugo izdanje 2004., treće izdanje 2011., treći reprint 2013. g.)
- Okvir za smanjenje rizika od katastrofa iz Sendajja za razdoblje 2015.-2030.
- Sendai deklaracija
- Okvirni zakon o predškolskom odgoju i obrazovanju u BiH („Službeni glasnik BiH“, broj 88/07)
- Okvirni zakon o osnovnom i srednjem obrazovanju u BiH („Službeni glasnik BiH“, broj 18/03)
- Zakon o obrazovanju u osnovnom i srednjem školama u Brčko Distriktu BiH („Službeni Glasnik Brčko distrikta BiH“, broj 10/08, 25/08, 04/13 i 48/16)
- Zakon o srednjem obrazovanju i odgoju RS („Službeni glasnik RS“, broj 74/08)
- Zakon o osnovnom odgoju i obrazovanju Republike Srpske („Službeni glasnik Republike Srpske“, broj: 44/17)
- Zakon o zaštiti i spasavanju u vanrednim situacijama Republike Srpske („Službeni glasnik Republike Srpske“, broj 121/12)
- Zakon o zaštiti od požara BD („Službeni glasnik. BDBiH“, broj 9/06, 19/07, 12/11), članak 11.
- Zakon o zaštiti od požara Republike Srpske („Službeni glasnik Republike Srpske“, broj 71/12)
- Zakon o zaštiti i spašavanju ljudi i materijalnih dobara od prirodnih i drugih nesreća FBiH („Službene novine Federacije BiH“, broj 39/03, 22/06 i 43/10)
- Pravilnik o obučavanju osoba u okviru osnovnog i srednjeg obrazovanja o opasnostima i zaštiti od elementarne nepogode i druge nesreće („Službeni glasnik Republike Srpske“, broj 74/14)
- Pravilnik o zaštiti od požara građevina za javnu uporabu („Službene novine Federacije BiH“, broj 86/11)
- Uredba o sadržaju i načinu izrade plana zaštite od elementarne nepogode i druge nesreće („Službeni glasnik Republike Srpske“, br 68/13)
- Uredba o sadržaju i načinu izrade plana zaštite i spašavanja od prirodnih i drugih nesreća („Službene novine Federacije BiH“, broj 8/11)

Publikacije

- Smjernice za realizaciju programa iz oblasti zaštite i spašavanja u osnovnim školama (Save the Children, 2015.).
- Integriranje smanjenja rizika od elementarnih nepogoda i drugih nesreća u nastavne i izvannastavne aktivnosti : priručnik za odgojatelje u predškolskim ustanovama i nastavno osoblje u osnovnim i srednjim školama (Save the Children, 2017.).

Web linkovi

www.ineesite.org/toolkit

www.spherehandbook.org

https://nwb.savethechildren.net/sites/nwb.savethechildren.net/files/library/Smjernice-bos_2.pdf

<https://nwb.savethechildren.net/bs/resources/smanjenje-rizika-od-karastrofa/t-57>

<http://www.wvi.org/sites/default/files/Uspostavljanje%20Kutaka%20za%20djecu%20za%20web.pdf>

https://www.eeri.org/wp-content/uploads/RodgersGeoHazardsIntl_SchoolVulnerabilityReport_ForERRIO2012.pdf

Save the Children za sjeverozapadni Balkan

Ljubljanska 16, Sarajevo, Bosnia and Herzegovina

Tel: +387 (33) 290 671; Fax: +387 (33) 290 675

info.nwbalkans@savethechildren.org

nwb.savethechildren.net

[savethechildrenNWB](https://www.facebook.com/savethechildrenNWB)

[savethechildrennwb](https://www.instagram.com/savethechildrennwb)

[SavethechildrenNWB](https://www.youtube.com/SavethechildrenNWB)

[scnwb](https://twitter.com/scnwb)